

Datum van inontvangstneming : 17/08/2017

Zaak C-432/17

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

17 juli 2017

Verwijzende rechter:

Supreme Court of the United Kingdom (Verenigd Koninkrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

12 juli 2017

Verzoekende partij:

████████████████████

Verwerende partij:

Ministry of Justice (voorheen Department for Constitutional Affairs)

IN DE SUPREME COURT OF THE UNITED KINGDOM (hoogste rechterlijke instantie van het Verenigd Koninkrijk)

12 juli 2017

[OMISSIS]

[namen van de rechters]

██████████ (appellant) tegen

Ministry of Justice (ministerie van Justitie) (geïntimeerde)

[OMISSIS] [Formele inleiding]

BESCHIKT DE SUPREME COURT:

- 1) De in de bijlage bij deze beschikking geformuleerde vraag wordt met het oog op een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie naar het Hof van Justitie van de Europese Unie verwezen

[OMISSIS]

BIJLAGE

Het Hof wordt verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

„Vereist richtlijn 97/81, en in het bijzonder clause 4 van de raamovereenkomst in de bijlage daarbij, betreffende het beginsel van non-discriminatie, dat diensttijdvakken die zijn vervuld vóór de uiterste termijn van uitvoering van de richtlijn, in aanmerking worden genomen bij de berekening van het bedrag van het ouderdomspensioen van een deeltijdwerker indien ze in aanmerking worden genomen bij de berekening van het pensioen van een vergelijkbare voltijdwerker?”

[OMISSIS]

ARREST

██████████ (appellant) tegen Ministry of Justice

(geïntimeerde)

[OMISSIS]

ARREST VAN

12 juli 2017

[OMISSIS]

[OMISSIS] [namen en adressen van de vertegenwoordigers in rechte]

[Or. 2] LORD REED: (met instemming van [de andere rechters] [OMISSIS])

Inleiding

- 1 In dit hoger beroep rijst een vraag over de temporele werkingssfeer van richtlijn 97/81/EG van de Raad van 15 december 1997 betreffende de raamovereenkomst inzake deeltijdarbeid (PB 1998, L 14, blz. 9; hierna: „richtlijn”), zoals uitgebreid tot het Verenigd Koninkrijk bij richtlijn 98/23/EG van de Raad van 7 april 1998 (PB 1998, L 131, blz. 10), en over de algemene beginselen van Unierecht inzake het verbod van terugwerkende kracht.
- 2 Deze vraag rijst in het kader van een geding tussen ██████████ QC en het ministerie van Justitie over het pensioen waar ██████████ recht op heeft voor het deeltijds uitoefenen van een rechtersambt.
- 3 In wezen gaat het om de vraag of in het geval van een deeltijdwerker die met pensioen gaat na de inwerkingtreding van de richtlijn en die krachtens die

■■■■■

richtlijn, in samenhang met het nationale recht, recht heeft op een bedrijfspensioen op basis van zijn anciënniteit, diensttijd die is vervuld vóór de inwerkingtreding van de richtlijn, in aanmerking moet worden genomen.

Feiten

- 4 ■■■■■ is een gepensioneerd zelfstandig barrister (advocaat) die ook deeltijds het rechterlijk ambt van recorder (deeltijdrechter bij de Crown Court) (rechtbank in strafzaken in eerste aanleg) bekleedde tussen 1 maart 1978 en 31 maart 2005, toen hij op de leeftijd van 65 met pensioen ging. Recorders kregen geen salaris, maar ontvingen dagvergoedingen. Er was niet voorzien in de uitkering van een magistratenpensioen bij hun pensionering.
- 5 In juni 2005 verzocht ■■■■■ het ministerie van Justitie per brief om uitkering van een ouderdomspensioen op dezelfde grondslag – pro rata temporis berekend – als het pensioen uitgekeerd aan voltijdrechters die waren benoemd voor dezelfde of een vergelijkbare taak. Het ministerie deelde hem mee dat hij niet in een van de categorieën van magistraten viel die recht hadden op een magistratenpensioen. In september 2005 leidde hij een procedure in bij de Employment Tribunal (arbeidsrechter in eerste aanleg), waarin hij stelde recht te hebben op een magistratenpensioen op grond van de richtlijn en de regeling waarbij de richtlijn in nationaal recht was omgezet. **[Or. 3]**
- 6 Op 28 juli 2010 heeft de Supreme Court twee prejudiciële vragen verwezen naar het Hof krachtens artikel 267 VWEU:
 - „1) Is het een zaak van nationaal recht, te bepalen of rechters als groep ‚werkers die werken uit hoofde van een arbeidsovereenkomst of een arbeidsverhouding’ in de zin van clause 2, punt 1, van de raamovereenkomst [inzake deeltijdarbeid] zijn, of is er een gemeenschapsnorm aan de hand waarvan dit moet worden bepaald?
 - 2) Indien rechters als groep ‚werkers die werken uit hoofde van een arbeidsovereenkomst of een arbeidsverhouding’ in de zin van clause 2, punt 1, van de raamovereenkomst [inzake deeltijdarbeid] zijn, mag dan in het nationale recht voor de pensioenvoorziening onderscheid worden gemaakt tussen a) voltijdrechters en deeltijdrechters of b) tussen verschillende categorieën van deeltijdrechters?”
- 7 Op 1 maart 2012 heeft het Hof (Tweede kamer), de conclusie van advocaat-generaal Kokott van 17 november 2011 gehoord, het arrest ■■■■■ (C-393/10, [EU:C:2012:110]) gewezen. Het beantwoordde de vragen als volgt:

„1) Het Unierecht moet in die zin worden uitgelegd dat het aan de lidstaten staat om het begrip ‚werkers die werken uit hoofde van een arbeidsovereenkomst of een arbeidsverhouding’ in clause 2, punt 1, van de [raamovereenkomst] te definiëren, en met name te bepalen of rechters onder

dit begrip vallen, op voorwaarde dat dit er niet toe leidt dat deze categorie van personen willekeurig wordt uitgesloten van de bij richtlijn 97/81, zoals gewijzigd bij richtlijn 98/23, en die raamovereenkomst verleende bescherming. Een uitsluiting van deze bescherming kan slechts worden aanvaard indien de verhouding die rechters met het Ministry of Justice verbindt, naar de aard ervan wezenlijk anders is dan die welke werkers die naar nationaal recht in de categorie werknemers vallen, aan hun werkgevers bindt.

2) De [raamovereenkomst] moet in die zin worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzet dat het nationale recht met het oog op de toegang tot het ouderdomspensioenstelsel onderscheid maakt tussen voltijdrechters en deeltijdrechters met een dagvergoeding, tenzij objectieve redenen een dergelijk verschil in behandeling rechtvaardigen, hetgeen de verwijzende rechter dient te beoordelen.” **[Or. 4]**

- 8 Naar aanleiding van dit arrest heeft de Supreme Court geoordeeld dat ██████ ten tijde van de feiten een deeltijdwerker in de zin van clause 2, punt 1, van de raamovereenkomst was en dat geen objectieve rechtvaardiging was aangevoerd op grond waarvan kon worden afgeweken van het beginsel dat deeltijdrechters met een dagvergoeding onder dezelfde voorwaarden als voltijdrechters moeten worden beloond overeenkomstig een berekening pro rata temporis. ██████ had derhalve recht op een pensioen onder vergelijkbare voorwaarden als een circuit judge (vergelijkbare voltijdrechter) ([2013] UKSC 6; [2013] 1 WLR522).
- 9 De zaak werd terugverwezen naar de Employment Tribunal voor de bepaling van het bedrag van het pensioen waarop ██████ recht had. Op dat ogenblik rees de vraag of bij de berekening van zijn pensioen rekening moest worden gehouden met zijn volledige diensttijd sinds zijn aanstelling op 1 maart 1978 (een tijdvak van 27 jaar) of enkel met de diensttijd vervuld sinds de uiterste termijn voor uitvoering van de richtlijn (een tijdvak van minder dan vijf jaar). De Employment Tribunal was van oordeel dat voor de berekening zijn volledige diensttijd in aanmerking moest worden genomen, maar de Employment Appeal Tribunal (arbeidsrechter in tweede aanleg) oordeelde in omgekeerde zin ([2014] ICR 773). De Court of Appeal (in casu rechter in de derde aanleg in arbeidszaken) bevestigde de beslissing van de Employment Appeal Tribunal ([2015] EWCA Civ 1000; [2016] 1 CMLR 28). ██████ stelt thans hogere voorziening in bij de Supreme Court.

Toepasselijke bepalingen

a) Nationaal recht

- 10 De uitkering van magistratenpensioenen wordt in het nationale recht door twee wetten geregeld, de Judicial Pensions Act 1981 (wet van 1981 betreffende de pensioenen van leden van de rechterlijke macht) en de Judicial Pensions and Retirement Act 1993 (wet van 1993 betreffende pensioenen en pensionering van

■

leden van de rechterlijke macht). De wet van 1981 is van toepassing op personen die zijn aangesteld vóór 31 maart 1995, tenzij zij kiezen voor een pensioen overeenkomstig de wet van 1993. De wet van 1993 is van toepassing op personen die zijn aangesteld op 31 maart 1995 of later. Volgens deze wetten wordt een pensioen uitgekeerd aan eenieder die „een volgens de gestelde voorwaarden bekleed rechterlijk ambt” verlaat wegens pensionering en 65 is geworden, waarbij de wet van 1993 bijkomend vereist dat een dergelijk ambt gedurende ten minste vijf jaar is uitgeoefend. Op het ogenblik van de feiten oefenden voltijdrechters en deeltijdrechters met een salaris een volgens de gestelde voorwaarden bekleed rechterlijk ambt uit, maar deeltijdrechters met een dagvergoeding, zoals recorders, niet. In beide regelingen wordt het bedrag van het pensioen van een voltijdrechter gebaseerd op zijn of haar laatste jaarsalaris en het aantal dienstjaren in een volgens de gestelde voorwaarden bekleed rechterlijk ambt op de dag van pensionering. Overeenkomstig de wet van 1981 moeten circuit judges 15 dienstjaren hebben vervuld om aanspraak te maken op een volledig pensioen, ten belope van de helft van hun laatste jaarsalaris. In de wet van 1993 bedraagt dit tijdvak 20 jaar. Krachtens beide regelingen ontvangt een rechter die minder dienstjaren heeft vervuld, een evenredig deel van een volledig pensioen, berekend op basis van de vervulde dienstjaren. Daarnaast wordt bij pensionering ook een eenmalig bedrag uitgekeerd dat is gebaseerd op het bedrag van het jaarlijks pensioen. Op het ogenblik van de feiten berustten magistratenpensioenen niet op premie- of bijdragebetaling. Sinds 2012 moeten rechters een bijdrage betalen. **[Or. 5]**

- 11 De richtlijn is in het Verenigd Koninkrijk omgezet bij de Part-Time Workers (Prevention of Less Favourable Treatment) Regulations 2000 (SI 2000/1551) (regeling van 2000 betreffende het voorkomen van minder gunstige behandeling van deeltijdwerkers), die op 1 juli 2000 in werking is getreden. Daarin is bepaald dat een deeltijdwerker door zijn werkgever niet ongunstiger mag worden behandeld dan een vergelijkbare voltijdwerker. Om te bepalen of een deeltijdwerker minder gunstig is behandeld dan een vergelijkbare voltijdwerker, wordt, indien mogelijk, het pro rata temporis-beginsel toegepast. De regeling geldt uitdrukkelijk niet voor deeltijdrechters met een dagvergoeding.

b) Relevante bepalingen van Unierecht

- 12 In zijn arrest Commissie/Moravia Gas Storage (C-596/13 P, [EU:C:2015:203], punt 32) heeft het Hof geoordeeld:

„In herinnering moet worden geroepen dat een nieuwe rechtsregel van toepassing is vanaf de inwerkingtreding van de handeling waarbij hij is ingevoerd, en dat een dergelijke regel weliswaar niet van toepassing is op rechtssituaties die zijn ontstaan en definitief zijn verworven onder het oude recht, maar wel op de toekomstige gevolgen daarvan en op nieuwe rechtssituaties. Dit ligt slechts anders, onder voorbehoud van het beginsel dat rechtshandelingen geen terugwerkende kracht hebben, wanneer de

nieuwe regel gepaard gaat met bijzondere bepalingen die specifiek de voorwaarden voor toepassing *ratione temporis* ervan vastleggen [...].”

- 13 Het Hof heeft dit beginsel in het kader van de richtlijn toegepast in de zaak [REDACTED] e.a. (C-395/08 en C-396/08, [EU:C:2010:329]), waarin de vraag was gerezen of voor de bepaling van de voor een ouderdomspensioen vereiste diensttijd, rekening moest worden gehouden met diensttijd die was vervuld vóór de inwerkingtreding van de richtlijn. Het Hof bracht het beginsel in herinnering dat „een nieuwe regeling, behalve afwijking, in beginsel onmiddellijk van toepassing [is] op de toekomstige gevolgen van een onder de oude regeling ontstane situatie” (punt 53), en oordeelde:

„De berekening van de ouderdomspensioendiensttijd in de hoofdgedingen wordt dus geregeld door richtlijn 97/81, met inbegrip van de arbeidstijdvakken vóór de datum van inwerkingtreding ervan.” (punt 55)

- 14 Het Hof heeft naar dit arrest verwezen bij de afwijzing van een exceptie van niet-ontvankelijkheid van de eerste prejudiciële verwijzing in de onderhavige zaak. In het arrest [REDACTED] (C-393/10, [EU:C:2012:110]) heeft het Hof geoordeeld: **[Or. 6]**

„24. De Letse regering heeft twijfels over de ontvankelijkheid van het verzoek om een prejudiciële beslissing. Het zou in strijd zijn met de beginselen van gewettigd vertrouwen en rechtszekerheid om aan te nemen dat richtlijn 97/81 kan worden toegepast op feiten die voornamelijk dateren van vóór de inwerkingtreding daarvan in het Verenigd Koninkrijk en die tot niet lang na die inwerkingtreding hebben voortgeduurd, te meer daar het door [REDACTED] gevorderde recht op ouderdomspensioen na het verstrijken van de termijn voor uitvoering van deze richtlijn is ontstaan.

25. Het Hof heeft met betrekking tot de toepasselijkheid *ratione temporis* van genoemde richtlijn reeds vastgesteld dat een nieuwe regeling, voor zover niet anders is bepaald, onmiddellijk van toepassing is op de toekomstige gevolgen van een onder de oude regeling ontstane situatie.

Het Hof heeft dus geoordeeld dat de berekening van de ouderdomspensioendiensttijd wordt geregeld door die richtlijn, met inbegrip van de arbeidstijdvakken vóór de datum van inwerkingtreding ervan (arrest van 10 juni 2010, [REDACTED] e.a., C-395/08 en C-396/08, Jurispr. blz. I-5119, punten 53-55).

26. Het verzoek om een prejudiciële beslissing moet dus ontvankelijk worden verklaard.”

- 15 Volgens het Hof moet een bedrijfspensioen worden beschouwd als een vorm van beloning en wordt het recht daarop tijdens de gehele loopbaan van de werknemer opgebouwd. In het arrest [REDACTED] (C-109/91, [EU:C:1993:833]) heeft het Hof met betrekking tot zijn arrest [REDACTED] (C-262/88, [EU:C:1990:209]) geoordeeld:

■■■■■

„17. Die beslissing hield rekening met het bijzondere karakter van die vorm van beloning [uitkeringen die worden betaald op grond van particuliere bedrijfspensioenregelingen], namelijk het feit dat het recht op pensioen tijdens de gehele loopbaan van de werknemer geleidelijk wordt opgebouwd en losstaat in de tijd van de daadwerkelijke betaling ervan, die eerst na het bereiken van een bepaalde leeftijd plaatsvindt.

[...]

19. Mede gelet op de motivering van de beperking in de tijd van de gevolgen van het arrest ■■■■■ zoals die in rechtsoverweging 44 van dat arrest is gegeven, bestaat er aanleiding te verduidelijken, dat met betrekking tot bedrijfspensioenen [Or. 7] slechts een beroep op gelijkheid van behandeling kan worden gedaan wanneer het gaat om uitkeringen die verschuldigd zijn uit hoofde van na de datum van het arrest – 17 mei 1990 – vervulde tijdvakken van arbeid [...].”

c) Voornaamste argumenten van partijen

- 16 Partijen verschillen wezenlijk van mening over de vraag of ■■■■■ recht op pensioen voor de diensttijd die hij heeft vervuld vóór 7 april 2000 (uiterste termijn voor uitvoering van de richtlijn) moet worden beschouwd als een rechtssituatie die is ontstaan en definitief is verworven onder de toen geldende wet, dan wel als een toekomstig gevolg van een onder de oude regeling ontstane rechtssituatie, waarop de richtlijn bijgevolg van toepassing is.
- 17 ■■■■■ betoogt dat uit de overwegingen in de arresten ■■■■■ en ■■■■■ volgt dat diensttijd die is vervuld vóór de inwerkingtreding van de richtlijn, in aanmerking moet worden genomen bij toepassing van de richtlijn in situaties die zijn ontstaan na de termijn voor uitvoering van de richtlijn. Deze diensttijd is meer bepaald niet alleen relevant voor de aanspraak op een ouderdomspensioen (wat het ministerie niet betwist), maar ook voor de bepaling van de omvang van dat pensioen indien het bedrag wordt bepaald op basis van de diensttijd van de werknemer.
- 18 Volgens het ministerie is een pensioen dat wordt uitgekeerd op basis van een beroepspensioenregeling – in lijn met het arrest ■■■■■ – een uitgestelde beloning voor eerder gepresteerde arbeid en wordt het recht op pensioen van de werknemer opgebouwd op het ogenblik dat de arbeid wordt verricht waarvoor het de beloning vormt, zodat overeenkomstig het verbod van retroactieve werking het opgebouwde recht achteraf niet kan worden gewijzigd naar aanleiding van een wetwijziging. Het recht op pensioen ontstaat definitief op het ogenblik dat het recht wordt opgebouwd, en wordt niet vastgesteld op het ogenblik dat de betrokkene op pensioen gaat en het pensioen verschuldigd wordt. De omstandigheid dat ■■■■■ geen recht heeft op pensioen met betrekking tot zijn eerste 22 dienstjaren, stond dus definitief vast vóór de inwerkingtreding van de richtlijn.

d) Standpunt van de verwijzende rechterlijke instantie

- 19 Een meerderheid van de leden van de verwijzende instantie meent dat uit de richtlijn volgt dat deeltijdwerkers niet mogen worden gediscrimineerd wanneer een ouderdomspensioen verschuldigd wordt. De richtlijn is *ratione temporis* van toepassing wanneer een pensioen verschuldigd wordt na haar inwerkingtreding. Voor zover een deel van de diensttijd werd vervuld vóór de inwerkingtreding van de richtlijn, is zij van toepassing op de toekomstige gevolgen van die situatie. **[Or. 8]**
- 20 Het Hof heeft zich echter nog niet uitgesproken over de stelling dat indien een beroepspensioen, in de lijn van het arrest ██████ wordt beschouwd als een uitgestelde beloning en het recht daarop ontstaat op het ogenblik dat de arbeid wordt verricht waarop deze beloning betrekking heeft, uit het algemeen verbod op retroactieve werking voortvloeit dat de richtlijn rechten die zijn verworven (of in het geval van ██████ niet zijn verworven) vóór de inwerkingtreding van de richtlijn, niet wijzigt of beïnvloedt, aangezien de richtlijn geen bepaling bevat die van dit algemene verbod afwijkt. Een meerderheid van de leden van de verwijzende instantie is weliswaar van oordeel dat het arrest ██████ betrekking had op de uitzonderlijke beperking van het arrest ██████ die in het onderhavige geding niet aan de orde is, maar de juiste benadering is geen *acte clair* in de ogen van de Supreme Court.

Prejudiciële vraag

- 21 De Supreme Court is derhalve van oordeel dat aan het Hof van Justitie de volgende vraag dient te worden voorgelegd:
- „Vereist richtlijn 97/81, en in het bijzonder clause 4 van de raamovereenkomst in de bijlage daarbij, betreffende het beginsel van non-discriminatie, dat diensttijdvakken die zijn vervuld vóór de uiterste termijn van uitvoering van de richtlijn, in aanmerking worden genomen bij de berekening van het bedrag van het ouderdomspensioen van een deeltijdwerker indien ze in aanmerking worden genomen bij de berekening van het pensioen van een vergelijkbare voltijdwerker?”